

Prinsessan Isabellas gravtumba i Strängnäs domkyrka

Detta verk föreställer en tvåårig flicka, en prinsessa född år 1564 och död 1566 som var dotter till Johan III och polska Katarina Jagellonica. Verket kom till som en minnesvård efter den tvååriga prinsessans död på Gripsholms slott där hon var i fångenskap med sina föräldrar. Johan III hade dömts till döden av riksdagen för sina kontakter med den polska kungen.¹

Skulpturen är gjord i alabaster och själva tumban i ölandskalksten.^{2 3}

Konstnären till Isabellas gravvård är Willem Boy och verket kom till ca 1580 på hennes fars Johan III begäran då han kom till makten som Sveriges konung.

Den övre delen av gravvården består av en Isabella skulpterad i helfigur klädd i fotsid klänning med stärkt krage och med en mössa försedd med ädelstenar. Flickan har ett långt halsband som löper ner över det veckade klänningstyget och på magen håller hon sina barnsliga händer knäppta. Huvudet vilar på en kudde med stora tofsar i hörnen.

Ansiktet är gestaltat med ett barns karaktäristiska runda kinder, liten näsa och slutna ögonlock. Skulpturen är på samma gång högtidligt vacker och förstås sorglig.

På gravens ena sida står på latin:

Här vilar Isabella, förstfödd dotter till den upphöjde fursten Johan III, Sveriges och Vendes konung. Hon avled på Gripsholms slott i januari månad i Herrens år 1566.

Många barn dog under denna tid men i allmänhet var det endast kungliga och adliga barn som porträtterades. Döda barn kunde porträtteras som levande men omgivna av symboler för flyktighet eller död. Gravstensbilden är speciell i så måtto att den avbildar barnet som dött.⁴

Typiska särdrag för renässanskonst

Två drag som var populära under 1500-talets renässans var höviska porträtt och mer eller mindre tydliga symboler. Dessa senare fyllde flera funktioner; de kunde dels visa en viktig persons roll och uppgifter, som t.ex. Kung eller ett yrke. De kunde också anspela på historiska eller allegoriska händelser. Det höviska porträttet fungerade som en uppvisning av en släkts genealogiska stamtavla.⁵ I fallet med Prinsessan Isabellas tumba uppfylls båda dessa särdrag från renässanskonsten. Flickans ädla och konstfärdiga klädsel är inte typisk för en tvåårigs klädsel under 1500-talet, trots den monarkiska börd, utan de bör ses som en gestaltning av Isabellas viktiga roll som förstfödd prinsessa om hon hade överlevt till vuxen ålder. Den styva

¹ <https://www.svenskakyrkan.se/strangnas/kronor-av-guld>

² Ibid.

³ Brander Jonsson, s. 181

⁴ Ibid. s. 181

⁵ Ibid., s.181

pipkragen prydd med pärlor runt hennes hals, mössan med ädelstenar och det långa halsbandet visar hennes monarkiska status. Hennes tumba är prydd med kungliga kronor och den tofsförsedda kudden hon vilar huvudet på är lättolkade symboler för hennes börd och ståndsmässighet.

Willem Boy som utfört Isabellas gravtumba och flera andra viktiga verk för Vasaätten, var flamländare (nuvarande Belgien). Många byggherrar och arkitekter var under Vasatiden strakt influerade av den italienska renässansen, vissa av dem kom även därifrån, t.ex. arkitektfamiljen Pahr.⁶

Att det skulle finnas något typiskt svenskt drag i gravskulpturen av Isabella är därför svårt att tänka sig. Kung Johan III kan förstås haft inflytande över utförandet och påverkat formtypen åt ett visst håll. Dock var mycket av renässansporträtten i Sverige under Vasatiden mycket influerade av renässansidealen i både norra Europa och i Italien. Med den internationella inströmningen av konstnärer och arkitekter till Sverige, framställdes också många verk just utifrån vad som kan sägas vara typiska renässansdrag. En både idealistisk och realistisk porträttering och med de humanistiska idealen: vetenskaplighet, förfining, civiliserat kulturliv och bildning. Dessa drag kan sägas vara tydliga i Isabellas gravtumba i Strängnäs domkyrka.

Litteraturförteckning

Brander Jonsson, Hedvig, "Vasatiden" i *Konst och visuell kultur i Sverige före 1809*, red. Lena Johannesson, s. 135 - 198, Lund, Signum, 2007

Hansson, Klas, "Kronor av guld", i *Strängnäs domkyrka levande katedral - då och nu*.
<https://www.svenskakyrkan.se/strangnas/kronor-av-guld>

⁶ Brander Jonsson, s. 158